

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE İKİNCİ TÜRK TARİH KONGRESİ (20-25 Eylül 1937)*

SECOND TURKISH HISTORY CONGRESS ACCORDING TO ARCHIVE DOCUMENTS (20-25 September 1937)

Ahmet KUŞÇI**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received:25/10/2021 Düzeltme/Revised: 09/12/2021 Kabul/Accepted: 15/12/2021

Araştırma Makalesi/Research Article

Atf / Cite as: Kuşçi, A. (2021). Arşiv Belgelerine Göre İkinci Türk Tarih Kongresi (20-25 Eylül 1937). *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 177-191. <https://dx.doi.org/10.52735/bellek.1014472>

ÖZ

Bu çalışmada 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu tarafından İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen İkinci Türk Tarih Kongresi ele alınmıştır. Bu çalışmada İkinci Türk Tarih Kongresi'nin toplanma amacı, İkinci Türk Tarih kongresinde ele alınan tarih tezleri ve kongrenin Türk basınındaki yankıları incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, 1937 yılında Atatürk'ün önderliğinde toplanan İkinci Türk Tarih Kongresini ele almak ve kongrede tartışılan tarih tezlerini ve kongrenin çalışmalarını arşiv belgeleri ışığında ulusal basına yansımalarını incelemektir. Bu amaçla çalışmada, İkinci Türk Tarih Kongresi ne zaman, niçin, nerede ve kim tarafından toplanmıştır sorularına cevap aranmıştır. İkinci Türk Tarih Kongresi'ni tek başına ele alan özgün bir çalışmanın olmayışı bu konuda bir eksiklik olarak görülmekte ve bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise doküman analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmada başta arşiv belgeleri olmak üzere Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanan kongrenin çalışma tutanakları ve tebliğleri ile birlikte dönemin gazeteleri olan Akşam, Anadolu, Haber, Cumhuriyet, Kurun, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Türk Dili, Ulus, Yeni Asır gazeteleri ile birlikte telif ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, uluslararası alanda tanınmış ilim adamlarının iştirakiyle başlayan ve altı gün süren İkinci Türk Tarih Kongresinin, Atatürk'ün ilim dünyasına açtığı yepyeni çığırını, ana hatları ile bütün dünyaya anlatan tarihi bir vesika olma özelliğini taşıdığı görülmektedir. İkinci Türk Tarih Kongresinin düzenlenmesi Atatürk'ün kurduğu yeni cumhuriyetin sadece Türk milli kültür hayatı için değil aynı zamanda beynelmilel ilim âlemi için de bir tekâmül devresine girildiğini göstermesi açıdan önem arz etmektedir. İkinci Türk Tarih Kongresi, Atatürk'ün sadece Türklere değil tüm insanlığa sunduğu bir irfan armağanı olarak tarihe geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet İnan, İkinci Türk Tarih Kongresi, Saffet Arıkan, Türk Tarih Kurumu, Ulusal Basın

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

** Dr., Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Hatay/Türkiye, kusci Ahmet78@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7168-6466

EXTENDED SUMMARY

In this study, the Second Turkish History Congress held in Istanbul Dolmabahçe Palace by the Turkish Historical Society between 20-25 September 1937 is discussed. In this study, the purpose of the Second Turkish History Congress, the history theses discussed in the Second Turkish History Congress and the echoes of the congress in the Turkish press were examined. The aim of this study is to deal with the Second Turkish History Congress, which was convened under the leadership of Atatürk in 1937, and to examine the history theses discussed at the congress and their reflections on the national press in the light of archival documents. For this purpose, in this study, answers were sought to the questions of when, why, where and by whom the Second History Congress was held. The absence of an original study dealing with the Second Turkish History Congress on its own is seen as a deficiency in this regard and increases the importance of this study.

In this study, historical research method was used as a qualitative research method. In the analysis of the data, the document analysis technique was used. In this study, together with the working minutes and communiqués of the congress published by the Turkish Historical Society, especially the archival documents, the newspapers of the period, Akşam, Anadolu, Haber, Cumhuriyet, Kurun, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Türk Dili, Ulus, Yeni Asır, were copyrighted. and research works were used. According to the results obtained in the study, it is seen that the Second Turkish History Congress, which started with the participation of internationally known scientists and lasted for six days, is a historical document that tells the whole world with its outlines and the brand new ground that Atatürk opened to the world of science. The organization of the Second Turkish History Congress is important in terms of showing that the new republic established by Atatürk has entered a period of evolution not only for the Turkish national cultural life, but also for the international scientific world. The Second Turkish History Congress went down in history as a gift of wisdom that Atatürk presented not only to Turks but to all humanity.

The Second Turkish History Congress was held on 20-25 September 1937 by the Turkish Historical Society in Istanbul Dolmabahçe Palace under the presidency of Saffet Arıkan, Deputy Minister of Education. Papers on history theses were presented at the congress, in which international scientists also participated. Due to the large number of papers presented to the congress, the congress had to carry out its studies in the form of Sections A and B.

The fact that the Second Turkish History Congress was held in Istanbul Dolmabahçe Palace instead of Ankara and that the papers to be read were examined by Atatürk before the congress is an indication that the congress was directed by Atatürk himself. The papers presented at the Second Turkish History Congress, which was convened with the participation of international scientists, were met with great interest and the discussions at the congress were expressed in a free environment.

Although the First Turkish History Congress was a convention that brought together only Turkish intellectuals, the Second Turkish History Congress took its place in the history of Turkish education as an international cultural event that brought together international academics from many different disciplines such as Archeology and Anthropology. Another feature that distinguishes the Second Turkish History Congress from the first is that no criticism was brought to the theses presented at the Second Turkish History Congress. This situation can be accepted as an indication that the Turkish History Thesis is now accepted.

After the Second Turkish History Congress, a series of decisions were taken. First of all, the Turkish History Thesis chair was established under the Ankara Faculty of Language, History and Geography, and the Vice President of the Turkish Historical Society, Afet İnan, was appointed to this chair by the decision of the Council of Ministers. With a decree issued in 1940, it was accepted that the Turkish Historical Society, which examined Turkish history and published the results it obtained, and gained worldwide appreciation for its studies on this subject, was deemed to be the Menafii Umumiye Hadım Cemiyeti (Public Beneficial Association).

As a result, the fact that the Second Turkish History Congress was held under the auspices of Atatürk himself and Atatürk's frequent participation in the congress meetings ensured that this event was given special importance and ensured that the congress studies were given wide coverage in the national press. The opening of the history exhibition the day before the congress is also an indication that the public's attention is sought to be drawn on the congress. Although the First Turkish History Congress was of a national nature, the Second Turkish History Congress gained an international character with the participation of foreign scientists. By organizing the Second Turkish History Congress, the Turkish Historical Society implemented the shortest way to introduce Turkey to large masses, the world of science and the world public opinion.

Key Words: Afet İnan, Second Turkish History Congress, Saffet Arıkan, Turkish Historical Society, National Press

GİRİŞ

İkinci Türk Tarih Kongresi'nin hazırlıklarına aylar öncesinden başlanmıştır. 24 Mayıs 1937 tarihinde kongrenin ne şekilde düzenleneceğine dair ön raporu Atatürk'ün onaylamasıyla kongre hazırlıkları için çalışmalar başlamıştır. Kongre organizasyonu iki heyet şeklinde çalışmıştır. Bunlardan biri kongrede okunacak olan tez ve tebliğleri inceleyip yayınlatacak olan tezler ve tebliğler komisyonu diğeri ise tarih sergisini hazırlamakla görevli heyettir.¹ Kongreye katılımı kabul edilen Türk ve yabancı bilim adamlarının bildiri özetlerini veya tam metinleri Temmuz ayına Türk Tarih Kurumu'na gönderilmesi istenmiştir. Türk Tarih Kurumu'na gelen bu bildirimler önce bir komisyonda incelenip yazım yanlışları düzeltilmiştir. Daha sonra Türkçe bildirimler yabancı dillere, yabancı bildirimler de Türkçeye çevrilmiştir. Bu bildirimler broşür halinde basılıp kongre üyelerine dağıtılmıştır.² Ayrıca Dahiliye Vekili, bir yazı göndererek Eylül ayında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda İkinci Türk Tarih Kongresinin toplanacağı ve bu münasebetle sarayın muayede salonunda bir Türk Tarih Müzesi'nin kurulacağı ve bu müzenin cumhuriyet devrine ait bölümünde Atatürk'ün milli mücadeleye başladığı ilk günden itibaren tarihi, askeri, siyasi ve hukuki vesikaların teşhis olunacağı ve teşhis edilecek belgelerin hukuki belgelerin tanziminde İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bozkurt'un, dahili siyaset ve Büyük Millet Meclisine ait kısmının düzenlenmesinde ise Kütahya Milletvekili Recep Peker'in görevlendirildiğini bildirmiştir.³

Türk Tarih Kurumu Başkanı, Başbakanlığa gönderdiği bir yazıda İkinci Türk Tarih Kongresi ve tarih sergisinin masrafları için 10 bin liraya ek olarak 79 bin 170 lira daha bütçe verilmesini talep etmiştir.⁴ Ayrıca Türk Tarih Kurumu kongre ve sergi masrafları için Adliye Bakanlığında 1.000 lira, Hariciye Bakanlığında 1.000 lira, Maliye Bakanlığında 5.000 lira, Dahiliye Bakanlığında 3.000 lira, Ziraat Bakanlığında 1.000 lira, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığında 1.000 lira, İktisat Bakanlığında 5.000 lira, İnhisarlar ve Gümrük Bakanlığında 3.000 lira ve Bayındırlık Bakanlığında 5.000 lira olmak üzere bakanlıklardan toplam 25.000 lira para talep etmiştir.⁵ Türk Tarih Kurumu ayrıca İstanbul Üniversitesi Rektörü Cemil Bilsel'den Lozan anlaşması hakkında en fazla yarım saat sürecek bir inceleme/konuşma metni ile yabancı ilim adamları için Fransızcaya tercüme ettirilecek iki sayfalık bir özet metin de istemiştir.⁶ Ayrıca CHP, İzmit Halkevinin İkinci Türk Tarih Kongresine delege olarak gönderdiği İzzet Arın'ın harcırah işlemleri için 5 lira 58 kuruş göndermiş ve Niğde Halkevi üyesi Hüseyin Ulusoy'un yolluk masraflarını karşılamıştır.⁷ Kongreye Başbakanlık adına Neşriyat-Müdevvenat ve Yazı İşleri Daire Müdürleri Bahattin Kutay ve Rıza Ertan iştirak etmiştir.⁸

Tablo 1: Kongreye Davet Edilen Yabancı İlim Adamları

Sıra No	Geldiği Ülke ve Görevi	Ünvanı-Adı
1	Almanya-Berlin Devlet Müzesi	Dr. Andrae
2	Almanya-Turova ve Bergama Hafiri	Dr. Dörpfeld
3	Almanya-Berlin Üniversitesi	Dr. Hartmann
4	Almanya-Berlin Kaiser Friedrich Müzesi	Dr. Kühnel
5	Almanya-Berlin Kaiser Friedrich Müzesi	Dr. Sarre
6	Almanya-Berlin Devlet Arşivi Müdürü	Prof. Scheele

¹ Türk Tarih Kurumu, *İkinci Türk Tarih Kongresi İstanbul: 20-25 Eylül 1937 Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010, s. 1.

² Muzaffer Göker, "İkinci Türk Tarih Kongresi". *Belleten*, C. 2, S. 5-6, s. 1-4.

³ *BCA*, 490/1-1174/122/1/76-78, 14 Eylül 1937.

⁴ *BCA*, 030/10/1-2-229/541/19, 3 Eylül 1937.

⁵ *BCA*, 030/10-117/817/10, 16 Haziran 1937.

⁶ *BCA*, 030/10-117/817/13, 04 Eylül 1937.

⁷ *BCA*, 490/10-1549/304/2/14, 13 Mayıs 1938.

⁸ *BCA*, 030/10-117/817/14, 11 Eylül 1937.

7	Avusturya-Viyana Üniversitesi	Doç. Brandeustein
8	Avusturya-Viyana Üniversitesi	Doç. Hanjar
9	Avusturya-Viyana Üniversitesi	Prof. Menghin
10	Avusturya-Viyana Üniversitesi	Prof. Koppers
11	Avusturya-?	Prof. Melzig
12	Çekoslovakya-Prag Üniversitesi	Prof. Rypka
13	Yugoslavya-Belgrat Üniversitesi	Prof. Fehim Bayrakdar
		Oriteh
14	Romanya-Bükreş Milli Müzesi	Dr. Nestor
15	Macaristan-Sofya	Prof. Feher Geza
16	Macaristan-Budapeşte Üniversitesi	Doç. Fettich
17	Macaristan-?	Prof. Moravesik
18	Macaristan- Budapeşte Üniversitesi	Prof. Alföldi
19	Macaristan-Macar İlimler Akademisi	Prof. Kont Zichy
20	Lehistan-Varşova Üniversitesi	Doç. Przeworski
21	İtalya-Roma Üniversitesi	Prof. Rossi
22	İsviçre-Jönev Üniversitesi	Prof. Pittard
23	İsviçre-?	Prof. Deonna
24	İsveç-İsveç İlimler Akademisi	Prof. Arne
25	İsveç-Upsala Üniversitesi	Prof. Persson
26	İngiltere-Edinbourg Üniversitesi	Prof. Childe
27	İngiltere-Oxford Üniversitesi	Prof. Myres
28	Yunanistan-Kandiye Heraklion Müze	Prof. Marinatos
	Müdürü	
29	Fransa-?	Prof. Deleporte
30	Fransa-Toulouse Üniversitesi	Prof. Valois
31	Fransa-?	Prof. Pere Azais

Kaynak: Akşam, 20 Eylül 1937: 1-5; Türk Tarih Kurumu, 2010.

Tablo-1’de görüldüğü gibi İkinci Türk Tarih Kongresi’ne Almanya’dan altı, Avusturya’dan beş, Macaristan’dan beş, Fransa’dan üç, İsviçre’den iki, İsveç’ten iki, İngiltere’den iki, Yunanistan’dan bir, Lehistan’dan bir, İtalya’dan bir, Çekoslovakya’dan bir, Yugoslavya’dan bir, Romanya’dan bir olmak üzere toplam 31 yabancı bilim adamı katılmıştır. Ayrıca 23 Temmuz 1937 tarihinde çıkarılan bir kararname ile İkinci Türk Tarih Kongresi’ne Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Irak, İsveç, İsviçre, Macaristan, Mısır, Polonya, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan gibi ülkelerden Türk Dil Kurumu’nun misafiri olarak davet edilen bilim adamlarına buldukları ülkelerdeki Türk konsoloslukları tarafından davetiyelerini ibraz edenlere ücretsiz vize verilmesi kararlaştırılmıştır.⁹ Yabancı bilim adamlarının İstanbul’daki Tokatlıyan otelinde konaklamaları sağlanmış ve otelin önüne yabancı bilim adamlarının geldikleri ülkelere ait bayraklar asılmıştır.¹⁰

Kongreden bir gün önce Afet İnan tarafından yabancı bilim adamlarına Ertuğrul yatında bir çay ziyafeti verilmiştir.¹¹ Sovyet tarihçiler de kongreye davet edilmiş olmasına rağmen Dışişleri Bakanlığına bildirdikleri yazı ile yoğunluklarından dolayı kongreye katılamayacaklarını bildirmişlerdir.¹² Ayrıca 14 Temmuz 1937 tarihinde İkinci Türk Tarih Kongresi’nin hatırası için resimleri Türk Tarih Kurumu tarafından tespit olunacak 100 bin posta pulunun bastırılması için bir kararname çıkarılmıştır.¹³

⁹ BCA, 030/18/1/2-77/68/4, 23 Temmuz 1937.

¹⁰ Akşam, 14 Eylül 1937, s. 1-4; Y. Emre Özkul, *Siyaset – Tarih İlişkisi Bağlamında Atatürk Dönemi Tarih Kongreleri (1932-1937)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2017, s. 57.

¹¹ Akşam, 20 Eylül 1937, s. 1-5.

¹² BCA, 030/10-117/817/11, 20 Ağustos 1937.

¹³ BCA, 30/18/1/2-77/65/7, 14 Temmuz 1937.

Tablo 2: *Halkevlerinin İkinci Türk Tarihine Gönderdikleri Delegeleler*

No	Sıra	Halkevi	Adı-Soyadı	Mesleği
	1	Kayseri	A.Naci Özsun	Hususi İdare Avukatı
	2	Ankara	Refik Epikran	Erkek Lisesi Resim Öğretmeni
	3	Kastamonu	Ş. Süleyman Onurkan	Kastamonu Lisesi Tarih Öğrt.
	4	Bolu	Tayyar Çulha	Sosyal Yardım Şube Başkanı
	5	Antalya	Nahit Tarhan	Dil-Tarih Komitesi Başkanı
	6	Erzurum	Ömer Duygun	Erzurumu Gazi Okulu Öğrt.
	7	Niğde	Hüseyin Ulusoy	23 Nisan Okulu Başöğretmeni
	8	Beyoğlu	Ekrem Tur	Beyoğlu Halkevi Başkanı
	9	Diyarbakır	T. Cahit ÇUBukçu	Diyarbakı Gazetesi Baş Muharriri
	10	Zonguldak	Hilmi Uluğ	Zonguldak Vilayeti Mektupçusu
	11	Bursa	Şevket İşcan	Tarih Öğretmeni
	12	Gaziantep	Sabahat Göğüş	Ankara DTCF Müdavimi
	13	Eskişehir	Cemal Duru	Edebiyat Öğretmeni
	14	Samsun	Naşit Arı	Dil-Tarih, Şube Komitesi Üyesi
	15	İzmir	Hüsnü ?	Erkek Lisesi Tarih Öğretmeni
	16	Balıkesir	Mükerrem Kamil Su	Lise Öğretmeni
	17	Aydın	Etem Kadri Mendres	Aydın Halkevi Başkan Vekili
	18	Konya	Faik Soyman	Emekli Tarih Öğretmeni
	19	Üsküdar	Reşat Kaynar	Haydarpaşa Lisesi Tarih Öğretmeni
	20	Afyon	Galip Demirer	Afyon Halkevi Başkanı
	21	Isparta	H. Hüsnü Özdamar	Isparta Saylavı
	22	Adana	Halit Sarıkaya	Adana Erkek Lisesi Müdürü
	23	Denizli	Hüseyin Vasıf Isıkan	Kültür Müdürü
	24	Eminönü	Halit Bayrı	İstanbul Belediyesi İktisat Müdür Yrd.
	25	İzmit	İzzet Arın	İzmit Halkevi Üyesi

Kaynak: *BCA*, 490/1-1174/122/64/1, 14 Eylül 1937).

Tablo-2’de görüldüğü gibi Halkevleri Genel Başkanlığı, farklı şehirlerden ve çeşitli meslek gruplarından oluşan toplam 25 delegeyi İkinci Türk Tarih Kongresi’ne temsilci olarak göndermiştir.

1. Kongrenin Açılışı ve Amacı

Resim 1: İkinci Türk Tarih Kongresinin Açılışı

Kaynak: *Akşam*, 21 Eylül 1937.

Resim 1’de görüldüğü gibi İkinci Türk Tarih Kongresi, 20 Eylül 1937 tarihinde Dolmabahçe Sarayı’nda Atatürk’ün huzurunda Kültür Bakanı Saffet Arıkan tarafından saat 15:00’te açılmıştır. Kongreye milletvekilleri, Türk Profesörler, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu üyeleri, İstanbul’daki yabancı dil öğretmenleri, ortaokul ve lise tarih öğretmenleri, 31 yabancı bilim adamı ile davetliler katılmıştır. Kongreye iştirak eden yabancı bilim adamları kongrenin açıldığı gün Taksim abidesine giderek bir çelenk koymuşlardır.¹⁴ Kongreye gelenlere yapılan inkılapların anlatıldığı birer broşür ile üzerinde “*İkinci Türk Tarih Kurultayı: Eylül 1937*” yazılı birer rozet verilmiştir.¹⁵ Ayrıca kongre başlamadan önce İkinci Türk Tarih Kongresi münasebetiyle hazırlanmış olan tarih sergisi de Atatürk’ün katılımıyla saat 10:00’da açılmıştır. Tarih sergisine Atatürk’le birlikte milletvekilleri, generaller, siyasi müsteşarlar, elçiler, vekaletler erkanı ve gazeteciler de katılmıştır.¹⁶ Tarih sergisi, Taş devrini ayrılmış olan A bölümü, milattan önce Anadolu, Türkistan, İran, Sümer ve Mısır uygarlıklarına ayrılmış olan B bölümü, milattan önce ikinci bin yılda Asur ve Eti ticaret kolonilerine ayrılmış olan C bölümü ve buna müteakip cumhuriyet devrine kadar olan diğer kısımlardan oluşmuştur.¹⁷ Falih Rıfkı Atay, *Tan* gazetesindeki “*Tarih Kongresi*” başlıklı yazısında Türk Tarih Kurumunun tüm araştırmalarında vesikalara, metinlere ve kazılara ne kadar ehemmiyet verdiğini ve araştırmaları maddesiz edebiyattan uzak tutmak istediğini ispat ettiğini belirtmiştir.¹⁸

Kongrenin açış konuşmasını Türk Dil Kurumu Başkanı Hasan Cemil Çambel yapmıştır. Çambel, yaptığı konuşmada İkinci Türk Tarih Kongresinin toplanma amacının senelerdir ilmi

¹⁴ *Türk Dili*, 21 Eylül 1937, s. 1.

¹⁵ *Son Posta*, 21 Eylül 1937, s. 1.

¹⁶ *Kurun*, 21 Eylül 1937, s. 1.

¹⁷ *Cumhuriyet*, 21 Eylül 1937, s. 1.

¹⁸ *Tan*, 21 Eylül 1937, s. 5.

araştırmalarda elde edilen neticelerin hem Türk bilim adamlarının hem de Türkiye'ye gelen yabancı bilim adamlarının tetkikine sunmak olduğunu belirtmiştir. Çambel, İkinci Türk Tarihi Kongresinde yapılacak olan çalışmaların tarihi hakikatlerin bir kat daha aydınlatılmasına yardım edeceğini söyleyerek konuşmasına son vermiştir.¹⁹ Daha sonra Kongrenin divan kurulu seçimine geçilmiştir. Kongre Başkanlığına Maarif Vekili Saffet Arıkan, Kongre Asbaşkanlığına Afet İnan, Kongre Fahri Başkanlığına ise İsviçreli Prof. Pittard seçilmiştir. Maarif vekili Saffet Arıkan kongrenin toplanma amacını ve Türk Tarih Kurumunun faaliyetlerini anlatan bir konuşma yapmıştır.²⁰

2. Kongrede Komisyonların Kurulması ve Çalışmaları

Kongrede çalışmaları yürütmek amacıyla iki komisyon kurulmuştur. Bunlardan birincisi Prehistoryadan ortaçağa kadar incelemelerde bulunacak A Seksiyonu (Bölümü) ve ortaçağdan itibaren günümüze kadar ele alacak olan B Seksiyonu (Bölümü)'dür.

Tablo 3: Kongre Başkanlık Divanı

No	Sıra-	Adı-Soyadı	Görevi
1		Saffet Arıkan	Kongre Başkanı
2		Eugene Pittard	Kongre Fahri Başkanı
3		Hasan Cemil Çambel	Kongre Asbaşkanı
4		Halil Ethem Eldem	Kongre Asbaşkanı
5		Afet İnan	Kongre Asbaşkanı
6		Mesih Gürer	Kongre Sekreteri
7		Sıdika İnankur	Kongre Sekreteri
8		Reşat Kaynar	Kongre Sekreteri
9		İsmail Müştak Mayakon	Kongre Sekreteri
10		Fakihe Öymen	Kongre Sekreteri
11		Faik Reşit Unat	Kongre Sekreteri
12		Kemal Ünal	Kongre Sekreteri

Kaynak: Anadolu, 21 Eylül 1937: 1, Türk Tarih Kurumu, 2010.

Tablo-3'te görüldüğü gibi Kongrenin başkanlık divanı bir başkan, bir fahri başkan, üç asbaşkan ve yedi sekreter olmak üzere toplam 12 kişiden oluşmuştur.

Tablo 4: A Bölümü Yönetim Kurulu

No	Sıra-	Adı-Soyadı	Görevi
1		Prof. Yusuf Hikmet Bayur	Başkan
2		Prof. Menghin	Fahri Başkan
3		Prof. Myres	Fahri Başkan
4		Prof. Axel Persson	Fahri Başkan
5		Doç. Prezeworski	Fahri Başkan
6		Prof. Kont E. Zichy	Fahri Başkan
7		Dr. S. Marinatos	Fahri Başkan
8		Doç. Sadi Irmak	Sekreter
9		Prof. Şevket Aziz Kansu	Sekreter
10		Dr. Hamit Z. Koşay	Sekreter
11		Doç. Arif Müfid Mansel	Sekreter

Kaynak: Türk Tarih Kurumu, 2010.

Tablo-4'te görüldüğü gibi A Bölümü Yönetim Kurulu bir başkan, altı fahri başkan ve dört sekreter olmak üzere toplam 11 kişiden oluşmuştur.

¹⁹ *Ulus*, 21 Eylül 1937, s. 1.

²⁰ *Anadolu*, 21 Eylül 1937, s. 1.

Tablo 5: B Bölümü Yönetim Kurulu

No	Sıra-	Adı-Soyadı	Görevi
1		Halil Ethem Eldem	Başkan
2		Prof. Hartman	Fahri Başkan
3		Prof. Rypka	Fahri Başkan
4		Prof. A. Gabriel	Fahri Başkan
5		Prog. Rossi	Fahri Başkan
6		Prof. Fehim Bayraktareviç	Fahri Başkan
7		Dr. John Nestor	Fahri Başkan
8		Doç. Cavit Baysum	Sekreter
9		Prof. Hamit Sadi Selen	Sekreter
10		Dr. Nusret Hızır	Sekreter
11		Doç. Enver Ziya Karal	Sekreter

Kaynak: Türk Tarih Kurumu, 2010.

Tablo-5'te görüldüğü gibi B Bölümü Yönetim Kurulu bir başkan, altı fahri başkan ve dört sekreter olmak üzere toplam 11 kişiden oluşmuştur. Ancak bu bölümde Halil Ethem Eldem rahatsız olduğu için başkanlığı Prof. Fuat Köprülü yapmıştır.

Kongrenin ikinci gününde beş yabancı, iki Türk profesör konuşma yapmıştır. İlk olarak Prof. Pittar Neolitik devirde Ön Asya ile Avrupa arasındaki münasebetleri anlatan bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Necmi Dilmen Türk tarih tezinde güneş-dil teorisinin yeri ve önemi, Prof. Landsberger Ön Asya tarihinin esas meseleleri, Prof. Andrea, Sümerlerin sanatları, Arif Müfit Mansel Ege tarihinde Akarlar meselesi, Prof. Dörpfeld Truva-Hisarlık hafriyatı, Prof. Blegen Truva hafriyatı başlıklı konuşmalarını yapmışlardır.²¹

İkinci Türk Tarih Kongresi, 22 Eylül 1937 tarihinde saat 14:15'te Kongre Asbaşkanı Hasan Cemil Çambel'in başkanlığında toplanmıştır. Öğleden önce komisyonların çalışması olmadığı için kongreye iştirak eden yabancı bilim adamları Topkapı Sarayı, Yerebatan Sarnıcı, Ayasofya ve Sultanahmet camilerini gezmişlerdir.²² Kongrenin üçüncü gününde öğleden sonraki oturumunda bir konuşma yapan Prof. Yusuf Ziya Özer, Türklerin önemli bir kolu olan Subar ve Avarların Filistin, Mısır ve Avrupa'ya medeniyet götürdüklerini coğrafi yer isimleriyle karşılaştırarak izah etmiştir. Ayrıca Türklerin, batıda ve Yakındoğu'da kurduğu şehirlerin isimlerini belirtmiştir.²³ Daha sonra söz alan Yunanlı Profesör Marinatos, konuşmasında beşeriyetin beşiğinin Asya, kültürün beşiğinin ise Anadolu olduğunu söylemiştir.²⁴ Ayrıca Sovyet Akademisi ve Roma Üniversitesi çektikleri telgraflarla kongreyi selamlamışlardır.²⁵

Kongrenin dördüncü gününde A ve B bölüm komisyonları çalışmalarına saat 09:30'da başlamıştır. Genel toplantı ise öğleden sonra saat 14:00'te yapılmıştır.²⁶ (Bu toplantı İsviçreli Profesör Pittardın başkanlığında toplanmıştır. Başkan, konuşma yapması için sözü Profesör Menghin'e vermiştir. Menghin konuşmasında MÖ 3. Bin yılındaki Anadolu ve Avrupa'daki medeniyetlerden bahsetmiştir.²⁷ Kongre beşinci gününde Afet İnan'nın Başkanlığında saat 14:15'te toplanmıştır. Toplantının sekreterliğini Münire Güner ile Faik reşit Unat yapmıştır. Önceki günkü tutanaklar okunup kabul edildikten sonra Başkan sözü Prof. Gabriel'e vermiştir. Prof. Gabriel konuşmasında Anadolu'daki Selçuklulara ait abidelerin layıkıyla tanınmadığını

²¹ *Son Telgraf*, 21 Eylül 1937, s. 1.

²² *Yeni Asır*, 23 Eylül 1937, s. 3.

²³ *Son Posta*, 23 Eylül 1937, s. 11.

²⁴ *Yeni Asır*, 23 Eylül 1937, s. 3.

²⁵ *Akşam*, 23 Eylül 1937, s. 1.

²⁶ *Tan*, 24 Eylül 1937, s. 1.

²⁷ *Haber*, 24 Eylül 1937, s. 7.

ve nerelerde Selçuklulara ait eserlerin bulunduğunu anlatmıştır. Prof. Gabriel'den sonra başkan sözü Prof. Şevket Aziz Kansu'ya vermiştir. Kansu yaptığı konuşmada Selçuklu tarihinin ana hatlarından kısaca bahsettikten sonra Selçuklu Türklerinin hangi beşer tipine dahil olduklarına dair izahatta bulunmuştur.²⁸

3. Kongrenin Kapanışı ve Kongrede Alınan Kararlar

Kongrenin kapanış toplantısı 25 Eylül 1937 tarihinde saat 14:00'de Maarif Vekili Saffet Arıkan başkanlığında yapılmıştır. Oturumun sekterliğini ise Faik Reşit ile Fakihe Öymen yapmıştır.²⁹ Sabahki oturumda kongrenin A bölümü umumi toplantı salonunda B bölümü de sarayın yukarı kat salonunda toplanmıştır. A ve B bölümleri saat 09:30'dan saat 12:00'ye toplanarak çalışmalarını bitirmiştir.³⁰ A bölümünde Prof. Kerim Sümer riyaziyesinin esas ve mahiyetine dair raporunu, Prof. Fettich Seket'te bulunan bir prens mezarı hakkındaki tebliğini, Hüsnü Hamid riyaziye tarihinde Türk okulu, Prof. Przeworki Anadolu'da tunç kalıntılarının ehemmiyetini, Salih Murad iki Türk aliminin medeniyet hizmetleri, Besim Darkot iklim tarihinin son safhalarına dair bazı görüşleri, Şükrü Akkaya Sümer dilinin Babil diline tesiri ile ilgili tezler sunulmuştur. B bölümünde Prof. Wittemore Ayasofya mozaikleri, Mükrimin Yinanç XII. Asır tarihçileri, Şevki Uludağ tıp ilmi ve Osmanlı Türkleri, Süheyl Ünver ortaçağda Türkçe takrir konulu tebliğlerini sunmuşlardır.³¹

Öğleden sonraki toplantıya Atatürk ve beraberindeki bazı milletvekilleri de katılmıştır. Başkan sözü ilk olarak Prof. Hartmann'a vermiştir. Hartmann konuşmasında Atatürk ve Türk Tarih Kurumu'nun dünya medeniyet tarihini aydınlatmak hususundaki çalışmalarından takdirle bahsetmiştir. Hartmann'ın konuşmasından sonra oturuma 10 dakika ara verilmiştir. Aradan sonra başkan sözü Afet İnan'a vermiştir. Afet İnan konuşmasına "*En büyük Türk bayanlar ve baylar*" diye başlamıştır.³² Afet İnan konuşmasında Türklerin yaratıcılık ve inkılapçılık vasıfları üzerinde durmuştur.³³ Kongrenin kapanmasından sonra Vali ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ tarafından Tarabya'daki Sümer Palas otelinde kongreye iştirak eden yerli ve yabancı bilim adamlarına bir ziyafet verilmiştir. Bu ziyafette Afet İnan ve Muhittin Üstündağ tarafından bir konuşma yapılmıştır.³⁴

İkinci Türk Tarih Kongresinden sonra bir dizi kararlar alınmıştır. İlk olarak Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesine bağlı olarak Türk Tarih Tezi kürsüsü kurulmuş ve bu kürsüye de Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Afet İnan Bakanlar Kurulu kararı ile atanmıştır.³⁵ 1940 yılında çıkarılan bir kararname ile Türk tarihini inceleyip elde ettiği neticeleri yayınlayan ve bu konudaki çalışmaları ile dünya çapında takdir toplayan Türk Tarih Kurumu'nun Menafii Umumiye Hadım Cemiyeti (Kamuya Yararlı Dernek) sayılması kabul edilmiştir.³⁶ İkinci Türk Tarih Kongresi'nde arkeolojik faaliyetler, Türk dilinin menşei, Türklerin ilkçağ uygarlıkları ile bağlantısı ve Türk dilinin kökeni gibi konuların öne çıktığı görülmektedir.³⁷ Türk Tarih

²⁸ *Kurun*, 25 Eylül 1937, s. 1-2.

²⁹ *Kurun*, 26 Eylül 1937, s. 1-2.

³⁰ *Yeni Asır*, 26 Eylül 1937, s. 3.

³¹ *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1937, s. 1-8.

³² *Akşam*, 26 Eylül 1937, s. 1-7.

³³ *Ulus*, 26 Eylül 1937, s. 1.

³⁴ *Son Telgraf*, 26 Eylül 1937, s. 1.

³⁵ *BCA*, 30/18/1/2-85/91/15, 26 Ekim 1938.

³⁶ *BCA*, 30/18/1/2-92/99/16, 21 Ekim 1940.

³⁷ Kenan Pala, *Atatürk Dönemi Türk Tarih Kongreleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2008, s. 82.

Kurumu, İkinci Türk Tarih Kongresi'nden sonra 1938 yılında kongrede sunulan tezler doğrultusunda Türk tarih tezini savunan kitap yayınlamıştır.³⁸

SONUÇ

İkinci Türk Tarih Kongresi 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında Maarif Vekili Saffet Arıkan başkanlığında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenmiştir. Uluslararası bilim adamların da katılım gösterdiği kongrede tarih tezlerine ait bildirimler sunulmuştur. Kongreye sunulan bildirimlerin fazla olmasından dolayı kongre çalışmalarını A ve B Sektörleri şeklinde yürütmek zorunda kalmıştır.

İkinci Türk Tarih Kongresi'nin Ankara yerine İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda toplanması ve okunacak bildirimlerin kongreden önce Atatürk tarafından incelenmesi kongrenin bizzat Atatürk tarafından yönlendirildiğinin bir göstergesidir. Uluslararası bilim adamlarının katılımıyla toplanan İkinci Türk Tarih Kongresi'nde sunulan bildirimler büyük bir ilgiyle karşılanmış ve kongredeki görüşmeler serbest bir ortamda dile getirilmiştir.

Birinci Türk Tarih Kongresi sadece Türk münevverlerini bir araya getiren bir kurultay olmasına rağmen İkinci Türk Tarih Kongresi, Arkeoloji, Antropoloji gibi birçok farklı disipline sahip uluslararası akademisyenleri bir araya toplayan enternasyonal bir kültür hadisesi olarak Türk eğitim tarihindeki yerini almıştır. İkinci Türk Tarih Kongresi'ni birincisinden ayıran diğer bir özellik ise İkinci Türk Tarih Kongresi'nde sunulan tezlere herhangi bir eleştiri getirilmemiş olmasıdır. Bu durum Türk Tarih Tezinin artık kabul edildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak, İkinci Türk Tarih Kongresi'nin bizzat Atatürk'ün himayesi altında toplanması ve Atatürk'ün kongre toplantılarına sık sık katılması bu hadiseye özel bir önem gösterilmesini sağlamış ve kongre çalışmalarına ulusal basında geniş bir şekilde yer verilmesini sağlamıştır. Kongrenin açılmasından önceki gün tarih sergisinin açılması da kamuoyunun dikkatinin kongre üzerine çekilmek istendiğinin bir göstergesidir. Birinci Türk Tarih Kongresi ulusal nitelikte olmasına rağmen İkinci Türk Tarih Kongresi yabancı bilim adamlarının katılımıyla uluslararası bir mahiyet kazanmıştır. Türk Tarih Kurumu, İkinci Türk Tarih Kongresini düzenlemekle büyük kitlelere, ilim dünyasına ve dünya kamuoyuna Türkiye'yi tanıtanın en kestirme yolunu uygulamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 030/10-117/817/10, 16 Haziran 1937.

BCA, 30/18/1/2-77/65/7, 14 Temmuz 1937.

BCA, 030/18/1/2-77/68/4, 23 Temmuz 1937.

BCA, 030/10-117/817/11, 20 Ağustos 1937.

BCA, 030/10/1-2-229/541/19, 3 Eylül 1937.

BCA, 030/10-117/817/13, 04 Eylül 1937.

BCA, 030/10-117/817/14, 11 Eylül 1937.

BCA, 490/1-1174/122/64/1, 14 Eylül 1937.

³⁸ Orhan Türkdoğan, "50. Yılında Atatürk'ün Dil ve Tarih Tezi", *Türk Milli Eğitimi Birinci Kurultayı Tebliğleri*, Ankara 1979, s. 64.

BCA, 490/1-1174/122/1/76, 14 Eylül 1937.

BCA, 490/1-1174/122/1/78, 14 Eylül 1937.

BCA, 490/10-1549/304/2/14, 13 Mayıs 1938.

BCA, 30/18/1/2-85/91/15, 26 Ekim 1938.

BCA, 30/18/1/2-92/99/16, 21 Ekim 1940.

Resmi Yayınlar

Türk Tarih Kurumu, *İkinci Türk Tarih Kongresi İstanbul: 20-25 Eylül 1937 Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.

Sürelî Yayınlar

Akşam, 14 Eylül 1937.

Akşam, 20 Eylül 1937.

Akşam, 21 Eylül 1937.

Akşam, 23 Eylül 1937.

Akşam, 26 Eylül 1937.

Anadolu, 21 Eylül 1937.

Haber, 24 Eylül 1937.

Cumhuriyet, 21 Eylül 1937.

Cumhuriyet, 26 Eylül 1937.

Kurun, 21 Eylül 1937.

Kurun, 25 Eylül 1937.

Kurun, 26 Eylül 1937.

Son Posta, 21 Eylül 1937.

Son Posta, 23 Eylül 1937.

Son Telgraf, 21 Eylül 1937.

Son Telgraf, 26 Eylül 1937.

Tan, 21 Eylül 1937.

Tan, 24 Eylül 1937.

Türk Dili, 21 Eylül 1937.

Ulus, 21 Eylül 1937.

Ulus, 26 Eylül 1937.

Yeni Asır, 23 Eylül 1937.

Yeni Asır, 26 Eylül 1937.

Kitap ve Makale ve Tezler

Aydın Suavi, "Türk Tarih Tezi ve Halkevleri", *Kebikeç*, S. 3, ss. 107-130.

Göker Muzaffer "İkinci Türk Tarih Kongresi". *Bellekten*, C. 2, S. 5-6, ss. 1-4.

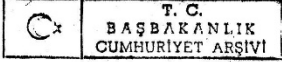
Özkuş, Y. Emre, Siyaset – Tarih İlişkisi Bağlamında Atatürk Dönemi Tarih Kongreleri (1932-1937), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2017.

Pala Kenan Atatürk Dönemi Türk Tarih Kongreleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2008.

Türkdoğan Orhan “50. Yılında Atatürk’ün Dil ve Tarih Tezi”, Türk Milli Eğitimi Birinci Kurultayı Tebliğleri, Ankara 1979.

Ekler

Ek 1: Yabancı Bilim Adamlarına Ücretsiz Vize Verilmesi Hakkında Kararname

T. C. BAŞVEKÂLET KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ Karar sayıs: 2 <u>4153</u>		Kararname								
<p>Eylülde Dolmabahçe Sarayında toplanacak İkinci Türk Tarih Kongresine Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Irak, İsveç, İsviçre, Macaristan, Mısır, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan memleketlerinden Kurumun misafiri olmak üzere davet edilen alimlere, buldukları memleketlerdeki Türk konsoloslukları tarafından davetiyelerini ibraz ile müracaatları halinde meccanî vize verilmesi; Hariciye Vekillığının 22/7/1937 tarih ve 16058/458 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 23/7/1937 tarihinde onanmıştır.</p>										
23/7/1937										
REİSİCUMHUR <i>K. Atatürk</i>										
Bğ. V. <i>[Signature]</i>	Ad. V. <i>[Signature]</i>	M. M. V. <i>[Signature]</i>	Da. V. <i>[Signature]</i>							
Ha. V. <i>[Signature]</i>	Ma. V. V. <i>[Signature]</i>	Mf. V. <i>[Signature]</i>	Na. V. V. <i>[Signature]</i>							
İk. V. <i>[Signature]</i>	S. İ. M. V. V. <i>[Signature]</i>	G. İ. V. <i>[Signature]</i>	Zr. V. <i>[Signature]</i>							
<table border="1"><tr><td>080</td><td>18</td><td>01</td><td>02</td><td>77</td><td>68</td><td>4</td></tr></table>				080	18	01	02	77	68	4
080	18	01	02	77	68	4				

Kaynak: BCA, 030/18/1/2-77/68/4, 23 Temmuz 1937.

Ek 2: Denizli Halkevi'nin İkinci Türk Tarih Kongresi'ne Gönderdiği Delege

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

4 Eylül 1937

C.H.P.
DENİZLİ HALKEVİ
Yönetim kurulu Başkanlığı

Sayı
154

C . H . P . Genel Sekreterliğine

24.8.937 tarih ve 5/1053 sayılı genelgeye cevap:
İkinci Türk Tarih Kurultayına iştirak edecek Halkevleri
muraahhası olarak evimiz yönetim kurulu üyesinden aşağıda adı, soy
adı ve vazifesi yazılı arkadaş seçilmiş ve üç adet fotoğrafı ili
şik olarak sunulmuştur. Arzeder, saygılarımı sunarım.

Halkevi Başkanı
E. Kaymakçı

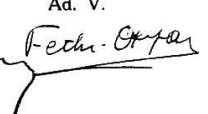
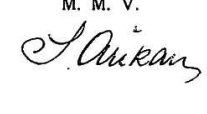
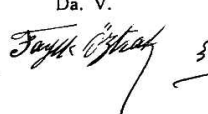
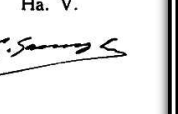
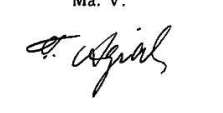
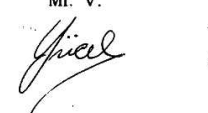
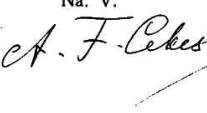
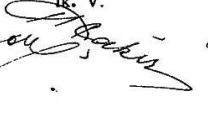
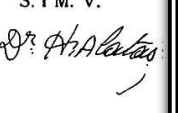
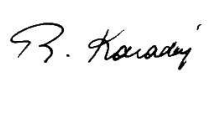

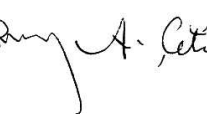
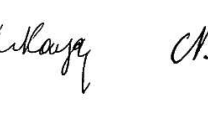
Adı : Hüseyin Vassıf
Soy adı : Isıkan
Vazifesi : Kiltür Direktörü

64

Kaynak: BCA, 490/1-1174/122/1/64, 14 Eylül 1937.

Ek 3: Türk Tarih Kurumunun Kamuya Yararlı Dernek Olmasını Sağlayan Genelge

T. C. BAŞVEKÂLET KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ		Kararname		
Karar sayısı 2				
19556				
<p>Türk tarihini tetkik ve elde ettiği neticeleri neşretmek gayesiyle kurulmuş olup ilmî çalışmaları dünya ilim aleminde takdir edilmekte bulunan (Türk Tarih Kurumu)nun Cemiyetler kanununun 37 inci maddesine tevfikan menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına ithali hakkında Devlet Şurası ikinci dairesile Umumi heyetinden yazılan 25/7/1940, 12/9/1940 tarih ve 2471/2522, 300/303 sayılı mazbatalar icra vekilleri heyetince 21. TEŞ.EV.1940 tarihinde tetkik ve mütalea olunarak adı geçen cemiyetin menafii umumiyeye hadim cemiyetlere meyanına ithali kabul olunmuştur.</p>				
REİSİCÜMHUR				
				
Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V.
				
Ma. V.	Mf. V.	Na. V.	İk. V.	S. İ. M. V.
				
G. İ. V.	Zr. V.	Mü. V.	Ti. V.	
				
030 18 01 02 92 99 16				

Kaynak: BCA, 30/18/1/2-92/99/16, 21 Ekim 1940.